

Informacija o Implementaciji Sporazuma o uzajamnom priznavanju elektronskih usluga povjerenja i sistema elektronske identifikacije između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije, na nivou tehničke interoperabilnosti

UVOD

Vlada Crne Gore i Vlada Republike Srbije, u cilju prekograničnog pružanja usluga, eliminisanja prepreka u elektronskom poslovanju, omogućavanja korišćenja i jednakog pravnog dejstva kvalifikovanih usluga povjerenja u obje zemlje potpisale su **Sporazum o uzajamnom priznavanju usluga certifikovanja za elektronske transakcije koje se pružaju u Crnoj Gori i kvalifikovanih elektronskih usluga od povjerenja koje se pružaju u Republici Srbiji**. Odluka o objavljivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije o uzajamnom priznavanju usluga certifikovanja za elektronske transakcije koje se pružaju u Crnoj Gori i kvalifikovanih usluga od povjerenja koje se pružaju u Republici Srbiji, objavljena je u "Službenom listu CG - Međunarodni ugovori", broj: 10/19.

Sve zemlje Zapadnog Balkana su 2. novembra 2020. Godine, u Tirani potpisale **Memorandum o razumijevanju o regionalnoj interoperabilnosti i uslugama povjerenja u regionu Zapadnog Balkana**. Svrha ovog Memoranduma je pokretanje zajedničke akcije i inicijative koja promoviše regionalnu saradnju, podržava digitalnu integraciju, kao i razmjenu informacija na otvoren, interoperabilan, siguran i pouzdan način, dajući prioritet regionalnoj interoperabilnosti i uslugama povjerenja. Jedan od rezultata ovog Memoranduma su radno – operativne grupe, koje se sastoje od predstavnika svih zemalja Zapadnog Balkana sa ciljem uspostavljanja okvira interoperabilnosti i usluga povjerenja u regionu.

Cilj Informacije je prije svega upoznavanje Vlade Crne Gore, institucija i zainteresovane javnosti o realizovanim aktivnostima koje su preduzele države potpisnice u vezi implementacije Sporazuma na nivou tehničke interoperabilnosti, odnosno međusobnom priznavanju elektronskih usluga povjerenja i njihove upotrebe na nivou obje države.

NORMATIVNI OKVIR

Elektronski potpis u pravnom sistemu Crne Gore postojao je od 2003. godine, u skladu sa Zakonom o elektronskom potpisu ("Službeni list CG", broj 55/03), ali je ova oblast zaživjela u značajnijoj mjeri nakon donošenja **Zakona o elektronskoj identifikaciji i elektronskom potpisu ("Sl. List CG", br. 37/17 i 72/19)**, koji je usklađen sa Uredbom (EU) br. 910/2014 EUROPSKOG PARLAMENTA i VIJEĆA o elektronskoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektronske transakcije na unutrašnjem tržištu i stavljanju van snage Direktive 1999/93/EZ (eIDAS Regulativa). Na osnovu Zakona o elektronskoj identifikaciji i elektronskom potpisu donijeto je 11 podzakonskih akata čime su stvoreni uslovi za punu primjenu ovog zakona.

Elektronske usluge povjerenja su usluge kojima se omogućava visok nivo pouzdanosti razmjene i obrade podataka u elektronskom obliku, a to su: izrada certifikata za elektronski potpis, elektronski pečat i autentifikaciju internet stranice; izrada elektronskog vremenskog pečata; usluga elektronske preporučene dostave; verifikacija elektronskog potpisa i elektronskog pečata; čuvanje elektronskog potpisa, elektronskih pečata ili sertifikata koji se odnose na te usluge. Ukoliko ispunjavaju posebne uslove propisane navedenim zakonom ove usluge se nazivaju i imaju status kvalifikovanih elektronskih usluga povjerenja.

U smislu Zakona o elektronskoj identifikaciji i elektronskom potpisu **elektronska identifikacija** je postupak korišćenja identifikacionih podataka u elektronskom obliku koji na jedinstven način

predstavljaju fizičko lice, pravno lice ili organ vlasti u smislu ovog zakona. Sistem elektronske je sistem za izdavanje sredstava elektronske identifikacije fizičkim licima, pravnim licima, organima vlasti, odnosno fizičkim licima koja zastupaju pravna lica ili organe vlasti. U odnosu na ispunjenost uslova u vezi sigurnosti sredstva za elektronsku identifikaciju Sistem elektronske identifikacije može imati nizak, značajan ili visok stepen sigurnosti.

Takođe i Republika Srbija uskladila je propise iz ove oblasti sa pomenutom eIDAS Regulativom prije svega kroz Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju ("Sl. glasnik RS", br. 94/2017 i 52/2021) i podzakonska akta koja proizilaze iz njega.

NADLEŽNOSTI MINISTARSTVA

Ministarstvo javne uprave, kao organ državne uprave nadležan za razvoj informacionog društva i elektronske uprave, u skladu sa Zakonom o elektronskoj identifikaciji i elektronskom potpisu vodi i javno objavljuje sledeće :

- Evidenciju davalaca elektronskih usluga povjerenja,
- Registar kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja,
- Registar sistema elektronske identifikacije,
- Listu certifikovanih kvalifikovanih sredstava za izradu elektronskog potpisa, odnosno pečata.

Navedeno je dostupno na linku: <https://www.gov.me/clanak/elektronska-identifikacija-i-elektronske-usluge-povjerenja>

Takođe, Ministarstvo sprovodi i postupak utvrđivanja ispunjenosti uslova potencijalnih davalaca elektronskih usluga povjerenja, kao i davalaca usluge elektronske identifikacije za upis u evidenciju, registre i listu, u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima, kao i međunarodnim standardima.

Kada su u **pitanju elektronske usluge povjerenja Crna Gora ima sedam davalaca elektronskih usluga povjerenja i to:** Ministarstvo javne uprave, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Coreit doo Podgorica, Pošta Crne Gore A.D, Crnogorski Telekom A.D. Podgorica, Zeko.me DOO i Centralna Banka Crne Gore (CBCG).

Status kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja upisanih u **Registar kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja** u skladu sa Zakonom **imaju sledeći davaoci:** Ministarstvo unutrašnjih poslova, Pošta Crne Gore A.D, Coreit D.O.O, i Crnogorski Telekom A.D. Podgorica. Registar kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja ključan je za osiguravanje sigurnosti jer upućuju na status davaoca elektronskih usluga povjerenja usluga, kao i usluge koju pruža.

Pored navedenih davalaca u **Evidenciju davalaca elektronskih usluga povjerenja u skladu sa Zakonom upisani su:** Ministarstvo javne uprave, Zeko.me DOO i Centralna Banka Crne Gore (CBCG). Ove usluge se pružaju na nacionalnom nivou, te stoga nijesu predmet Sporazuma.

U Registar **sistema elektronske identifikacije** u Crnoj Gori, u skladu sa Zakonom **upisana su četiri sistema elektronske identifikacije**, od čega su tri sa "visokim stepenom sigurnosti" i to: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Coreit doo Podgorica i Pošta Crne Gore AD Podgorica, dok je Crnogorski Telekom AD Podgorica sa "značajnim stepenom sigurnosti".

AKTIVNOSTI NA IMPLEMENTACIJI SPORAZUMA

U skladu sa obavezama na putu ka članstvu u Evropskoj uniji kao i praksom kada su u pitanju elektronska identifikacija i elektronske usluge povjerenja na nivou EU, Crna Gora je pokrenula niz aktivnosti kojima želi da unaprijedi regionalnu saradnju. Nakon potpisivanja Sporazuma, preduzete su neophodne aktivnosti za njegovu realizaciju.

U skladu sa standardom ETSI TS 119 612, Ministarstvo javne uprave uspostavilo je, vodi i javno objavljuje javnu listu elektronskih usluga povjerenja (Trust lista) na internet stranici Ministarstva (dostupno na linku <https://www.gov.me/clanak/elektronska-identifikacija-i-elektronske-usluge-povjerenja>), koja trećim stranama obezbjeđuje pouzdanu informaciju o statusu pružaoca elektronskih usluga povjerenja u Crnoj Gori.

Trust lista sadrži informacije u vezi sa statusom sadašnjih i bivših pružalaca i njihovih usluga tokom vremena, uključujući informaciju o početku pružanja, gubitku cjelovitosti usluge povjerenja, privremenoj zabrani, prestanku pružanja usluge, brisanju iz registra i drugim događajima zabilježenim u okviru poslova vođenja registra, inspeksijskog nadzora ili događajima prijavljenim od strane pružaoca, a koji utiču na prihvatljivost kvalifikovane usluge povjerenja i postupak utvrđivanja njenog statusa u određenom vremenskom trenutku.

Na ovaj način Crna Gora je stvorila preduslove da sa državama sa kojima ima potpisane sporazume o međusobnom priznavanju ovih usluga uspostavi prekograničnu interoperabilnost u smislu prekograničnog priznavanja sertifikata i sredstava elektronske identifikacije, što značajno doprinosi povećanju povjerenja u prekogranične elektronske transakcije.

Takođe, u skladu sa pomenutim standardom Republika Srbija je uspostavila, vodi i javno objavljuje javnu listu elektronskih usluga povjerenja (Trust lista) na internet stranici Ministarstva informisanja i telekomunikacija (dostupno na linku <https://mit.gov.rs/TrustedList/>).

Kao rezultat intenzivne saradnje između Ministarstva javne uprave Crne Gore i Ministarstva informisanja i telekomunikacija Republike Srbije, u čijoj nadležnosti je ova oblast, izvršeno je povezivanje Trust lista ove dvije države na način da je preko Trust liste Crne Gore omogućen pristup Trust listi Republike Srbije i obratno. Jedan od ključnih standarda koji je neophodan za uspostavljanje tehničke interoperabilnosti je ETSI TS 119 612 Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Trusted Lists jer prepoznaje važnost Trust liste za potrebe verifikacije elektronski potpisanih dokumenata.

Imajući u vidu kompleksnost procesa tehničke ispunjenosti u skladu sa međunarodnim standardima, tokom 2023. i 2024. godine, izvršeno je:

- testiranje kvalifikovanih elektronskih usluga povjerenja (kvalifikovani elektronski potpis, kvalifikovani elektronski pečat i kvalifikovani vremenski pečat) na način što je objavljena Trust lista Crne Gore sa pointerom na Trust listu Republike Srbije, koristeći potpisana testna dokumenta dostavljena od strane Ministarstva informisanja i telekomunikacija Republike Srbije kao i dokument "Primeri dokumenata za validaciju" koji sadrži pregled očekivanih rezultata za svaki testni dokument pojedinačno.
- Na sličan način, testiranje je obavljeno i od strane Ministarstva informisanja i telekomunikacija koristeći testna dokumenta koje je obezbijedilo Ministarstvo javne uprave Crne Gore od davalaca elektronskih usluga povjerenja upisanih u Registar kvalifikovanih davalaca

elektronskih usluga povjerenja, shodno Zakonu o elektronskoj identifikaciji i elektronskom potpisu.

- Za navedeno testiranje Ministarstvo javne uprave koristilo je testni nalog dobijen od kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja koji su shodno Zakonu upisani u Registar kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja **kao davaoci usluge verifikacije kvalifikovanih elektronskih potpisa i elektronskih pečata**.

PREDNOSTI IMPLEMENTACIJE POTPISANOG SPORAZUMA

Takođe, implementacijom ovog Sporazuma nastoji se povećati povjerenje u prekogranične elektronske transakcije pružanjem zajedničkog osnova za sigurnu elektronsku interakciju između građana, privrede i organa javne uprave.

Najvažnije benefite implementacije Sporazuma osjetiće građani i privreda obje zemlje kroz ubrzanje procesa digitalizacije, stvaranje preduslova za implementaciju prekograničnih elektronskih usluga/servisa, eliminisanja prepreka u poslovanju, te omogućavanja korišćenja i jednakog pravnog dejstva navedenih kvalifikovanih elektronskih usluga povjerenja u obje zemlje bez ograničenja.

Na ovaj način Ministarstvo javne uprave ispunjava obavezu koja je predviđena akcionim planom Zajedničkog regionalnog tržišta (CRM) 2021-2024 u dijelu Regionalnog digitalnog područja za integraciju Zapadnog Balkana u panevropsko digitalno tržište, Memorandumom o razumijevanju o regionalnoj interoperabilnosti i uslugama povjerenja u regionu Zapadnog Balkana (potpisanim u Tirani 2020) kao i Zajedničkom izjavom o Interoperabilnom Zapadnom Balkanu (Digitalni Samit, Podgorica 2021) i time potvrđuje posvećenost Crne Gore ka unapređenju regionalne saradnje na polju digitalizacije.

ZAKLJUČAK

Implementacijom Sporazuma u obje zemlje stvoriće se uslovi za nesmetano uzajamno korišćenje i prihvatanje dokumenata sačinjenih u elektronskom obliku, potpisanih sa kvalifikovanim elektronskim uslugama povjerenja koje su predmet Sporazuma, i to: kvalifikovani elektronski potpis, kvalifikovani elektronski pečat i kvalifikovani vremenski pečat.

Uz korišćenje kvalifikovane elektronske usluge povjerenja: **verifikacija kvalifikovanih elektronskih potpisa i elektronskih pečata, koju vrši kvalifikovani davalac elektronskih usluga povjerenja, upisan u Registar kvalifikovanih elektronskih usluga povjerenja koji vodi i javno objavljuje Ministarstvo javne uprave [Elektronska identifikacija i elektronske usluge povjerenja \(www.gov.me\)](http://www.gov.me)**, građani, privreda i druge institucije mogu izvršiti provjeru validnosti kvalifikovanog elektronskog potpisa, odnosno pečata na dokumentu sačinjenom u elektronskom obliku, što omogućava dobijanje rezultata postupka verifikacije automatski, na način koji je pouzdan.